

การพัฒนากระบวนการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง
Development of Digital Radio Station Management System for Education
of Universities in the Lower Southern Region

ไหมมูหน๊ะ สุกเสม¹, ชัชวาล ชุมรักษา², จินตนา กลิ่นนันท³
Maimunah Suksem¹, Chatchawan Chumruksa², Jintana Kasinan³

¹⁻³มหาวิทยาลัยทักษิณ

¹⁻³Thaksin University

Corresponding author. Email: smaimunah@tsu.ac.th

(Received: February 18, 2023; Revised: March 15, 2023; Accepted: March 20, 2023)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหาและประเมินความต้องการของการพัฒนาระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง 2) พัฒนาระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง 3) ประเมินรับรองระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง 4) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหาร บุคลากร นิสิต คณะกรรมการของสถานีวิทยุ ของมหาวิทยาลัยในพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ที่มีการดำเนินงานสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา ผู้บริหาร บุคลากร นิสิต คณะกรรมการของสถานีวิทยุ ของมหาวิทยาลัยในพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ที่มีการดำเนินงานสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา จำนวน 93,947 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ ทาโร ยามานะ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ใช้วิธีการ สุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) จำนวน 400 คน ผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยุ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานีวิทยุ นักวิชาการ จำนวน 5 คน และผู้ดำเนินรายการ คณะกรรมการสถานีวิทยุ และบุคลากรประจำสถานีวิทยุ สื่อมวลชน จำนวน 25 คน ผู้เชี่ยวชาญในการยกร่างระบบ 9 คน ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินแบบสอบถาม 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ ในการรับรองระบบ 5 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1. แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหาและประเมินความต้องการ ความจำเป็นของสถานีวิทยุ 2. แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานีวิทยุ 3. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) 4. การสนทนากลุ่ม (Focus group) 5. แบบประเมินคุณภาพเครื่องมือ 6. แบบประเมินและรับรองระบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษา ของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) ปัญหาการดำเนินงาน โดยภาพรวมพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.81$) ส่วนความต้องการ โดยภาพรวมพบว่า มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$)
2. องค์ประกอบของระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง พิจารณาจากหลักการ วัตถุประสงค์ และองค์ประกอบโดยใช้ CIPOF Model 5 ด้าน คือ บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ และผลย้อนกลับ

3. ผลการรับรองระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.51 อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้นำเสนอต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านนโยบาย ส่งผลไปยังผู้บริหารสถานีวิทยุฯ ต่อการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานของสถานีวิทยุเพื่อการศึกษา

คำสำคัญ : พัฒนาระบบ; การจัดการ; สถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา; ภาคใต้ตอนล่าง

Abstract

This research aimed to 1) study the basics; Problem conditions and assess the needs of the development of a digital broadcasting station management system for the education of universities in the Lower South 2) Develop a digital broadcasting station management system for the education of universities in the Lower South 3) Evaluate and certify the educational digital broadcasting station management system of universities in the Lower South. 4) Prepare policy proposals for the development of a digital broadcasting station management system for the education of universities in the Lower South. Administrators, staff, students, committees of university radio stations in the 5 Lower Southern provinces that operate educational radio broadcasting stations 93,947 people. The sample size was determined from Taro Yamane's table (Sirilak Suwanwong, 1995) at a confidence level of 95%, tolerance + 5%, using a simple random sampling method of 400 people. There were 400 radio executives and experts, including radio station directors, five academics, and a moderator. Radio station committees and personnel for radio stations, media outlets. 25 experts in drafting the system, 9 experts in survey evaluation. and luminaries. In the 5-person certification system, the tools used are: 1. Basic data questionnaires; Problem conditions and needs assessments 2. Radio station executive interviews 3. Workshops 4. Focus group discussions 5. Tool quality assessments 6. System assessments and certifications Statistics used to analyze the data include averages, percentages, standard deviations. Data analysis and synthesis

The results showed that:

1. The operating conditions of digital broadcasting stations for education of universities in the Lower South as a whole are high ($\bar{x} = 4.22$), the operational problems are found to be low ($\bar{x} = 1.81$) and the overall demand is high ($\bar{x} = 4.11$).

2. The composition of digital broadcasting station management systems for university education in the Lower South the system is determined by principle. Using the CIPOF Model 5 aspects: context, inputs, processes, results, and reverse effects.

3. Accreditation of digital broadcasting station management systems for university education in the Lower South. The average score of 4.51 is the most appropriate.

4. Policy recommendations presented to the responsible policy departments. This goes to radio station executives. towards the development of operational guidelines of educational radio stations.

Keywords: System Development; Management; Educational Broadcasting Stations; Lower South.

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ได้นิยามความหมายของ “การศึกษา” ไว้ว่าการศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม ประกอบกับสถาบันอุดมศึกษาถือเป็น “Future Changer” เป็นตัวหลักในการเตรียมพร้อมคนไทยสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกาศกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2554 ได้กำหนดพันธกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาไว้ 4 ด้าน คือ ด้านการผลิตบัณฑิต ด้านการวิจัย ด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และด้านการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันการศึกษาช่องทางสำหรับการเผยแพร่องค์ความรู้พบว่า วิทยุกระจายเสียงเป็นช่องทางการสื่อสารที่สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่นำมาใช้เพื่อการเผยแพร่องค์ความรู้ เนื่องจากวิทยุกระจายเสียงมีข้อดีหลายประการ ทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งที่มีศักยภาพในการแสดงบทบาทหน้าที่ของการเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ทรงพลัง และมีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชนมากที่สุดสื่อหนึ่ง สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารได้ครอบคลุมพื้นที่ ทำการส่งกระจายเสียงซ้ำๆ ได้ และมีขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนในการผลิตรายการมากนัก จึงกลายเป็นสื่อที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง (ชัชวาล ชุมรักษา. 2558) การดำเนินงานของวิทยุกระจายเสียง มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ การนำเสนอข้อมูลข่าวสารและการให้การศึกษาโดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยรูปแบบของการให้ความบันเทิงหรือการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ (กุลกนิษฐ์ ทองเงา, 2561)

วิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา เป็นเทคโนโลยีการศึกษาประเภทหนึ่งที่มีนำเสนอรายการอันเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง (Audience) ด้วยการให้ความรู้ในลักษณะของการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนทั้งในระบบโรงเรียน (Formal Education) และนอกระบบโรงเรียน (Non Formal Education) นอกจากนี้ยังให้สาระความรู้แก่ประชาชนโดยทั่วไป ในลักษณะการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของประชาชน ทั้งใน ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และสังคม โดยแผนแม่บทกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 1 ได้กำหนดยุทธศาสตร์การเปลี่ยนผ่านไปสู่การรับส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ในระบบดิจิทัล โดยมีเป้าประสงค์เพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ภาคพื้นดิน ในระบบดิจิทัลเพื่อใช้งานคลื่นความถี่อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้ประชาชนเข้าถึง บริการกระจายเสียงและบริการโทรทัศน์ภาคพื้นดินระบบดิจิทัลได้อย่างทั่วถึง (คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช. 2555)

และจากรายงานผลการดำเนินงาน คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ประจำปี 2559 พบว่าจำนวนผู้ได้รับใบอนุญาตทดลองประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงที่สามารถออกอากาศได้ใน ปี 2561 มีจำนวนรวม 4,182 ราย โดยจำแนกตามประเภทของสถานีวิทยุทดลองประกอบกิจการ ดังนี้ 1) สถานีวิทยุกิจการบริการทางธุรกิจ จำนวน 3,286 ราย 2) สถานีวิทยุกิจการบริการสาธารณะ จำนวน 700 ราย 3) สถานีวิทยุกิจการบริการชุมชน จำนวน 196 ราย (กสทช. 2562) ทั้งนี้การอนุญาตทดลองประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง ประเภทกิจการบริการสาธารณะ จำนวน 700 ราย จำแนกเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา จำนวน 218 ราย และส่วนใหญ่เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงที่บริหารจัดการโดยสถาบันการศึกษา ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) จะมีมาตรการเพื่อเรียกคืนคลื่นความถี่โดยเฉพาะในรายที่ผลการดำเนินรายการไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของ กสทช. ทั้งนี้ กสทช. จะมีมาตรการที่เข้มงวดมากขึ้นในการพิจารณาต่อใบอนุญาตประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงประจำปี หรืออาจจะขอเรียกคืนคลื่นความถี่โดยเฉพาะสถานีวิทยุที่มีผลการดำเนินรายการไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของ กสทช. จึงสร้างความเข้าใจต่อแนวปฏิบัติการดำเนินงานสถานีวิทยุสถาบันการศึกษา โดยมีภารกิจที่จะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน และมีรูปแบบเนื้อหารายการที่ชัดเจน ทั้งนี้รูปแบบการดำเนินรายการจะต้องตอบโจทย์การให้ความรู้ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนากร ศรีสุกใส (2561) ต่อการดำเนินงานวิทยุกระจายเสียงในประเด็นต่างๆ ดังนี้ 1) ยกเลิกใบอนุญาตทดลอง

เปลี่ยนเป็นใบอนุญาตสูงสุดไม่เกิน 7 ปี 2) จัดทำมาตรฐานของสถานีวิทยุคคุณภาพ นำมาตรฐานมาเป็นเกณฑ์ประเมินคุณภาพ 3) ให้มีคณะกรรมการพิจารณาออกใบอนุญาตกิจกรรมกระจายเสียงระดับจังหวัด 4) เรียกคืนคลื่นหรือจัดสรรใหม่ด้วยการเปิดประมูลสำหรับกิจการบริการธุรกิจ รายได้จากการประมูลนำไปสนับสนุนกิจการบริการสาธารณะ 5) ส่งเสริมให้สถานีวิทยุคบริการชุมชนและบริการสาธารณะต้นแบบ เพื่อเป็นแบบอย่างและแหล่งเรียนรู้ในการพัฒนากิจการวิทยุกระจายเสียงเพื่อประโยชน์สาธารณะให้เกิดขึ้นทุกจังหวัด และ 6) ส่งเสริมเครือข่ายภาคประชาชนจิตอาสาในการเฝ้าระวังสื่อเพื่อตรวจสอบเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม

ประกอบกับคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการ โทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ได้วางแนวทางการเปลี่ยนผ่านสู่การกระจายเสียงวิทยุดิจิทัลของประเทศไทยไว้ในแผนแม่บทกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 1 ปี พ.ศ. 2555 - 2559 นอกจากนี้ รายงานการ ประเมินผลกระทบการเปลี่ยนระบบการรับส่งสัญญาณวิทยุโทรทัศน์เป็นระบบดิจิทัล (พ.ศ. 2555) ของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ เสนอว่าจะมีการปรับเปลี่ยน “โครงสร้าง” ของกิจการโทรทัศน์ ที่คาดหวังให้มีการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรมและออกแบบให้การเปลี่ยนผ่านนี้ส่งผลกระทบต่อผู้รับบริการให้น้อยที่สุด (กสทช. 2562)

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีการส่งสัญญาณออกอากาศในลักษณะของการแพร่คลื่นความถี่ เปลี่ยนมาใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้การรับฟังรายการวิทยุในปัจจุบันสามารถใช้สมาร์ตโฟนเป็นช่องทางเข้าถึงรายการหรือสถานีวิทยุคกระจายเสียงได้ง่ายขึ้น ถึงแม้วิทยุกระจายเสียง ยังคงมีการนำเสนอเนื้อหาในการรับฟังใกล้เคียงรูปแบบเดิม แต่ก็ปรับเปลี่ยนให้มีความทันสมัยและตอบรับ กับสังคมรุ่นใหม่ การรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียง ในยุคดิจิทัลมีความจำเป็นที่ต้องเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะผู้ประกอบการ หรือผู้ผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงจะต้องปรับตัว เพื่อใช้เทคโนโลยี (ครรชิต สิงหเสนานนท์, 2552) ทำให้ผู้ฟังรายการวิทยุมีโอกาสและทางเลือก เพิ่มมากขึ้น ทิศทางของการแพร่คลื่นวิทยุกระจายเสียงที่เป็นสัญญาณหลักก็จะเปลี่ยนแปลงเป็นการ แพร่สัญญาณคลื่นแบบดิจิทัลทำให้มีจำนวนช่องสถานี ความคมชัด และรายการเพิ่มมากขึ้น ส่วนของการ เชื่อมต่อที่จะผ่านไปยังผู้ฟังก็จะมีการปรับเปลี่ยนฟังก์ชัน โดยเน้นให้เกิดความเข้าถึงได้ง่ายโดยเฉพาะการใช้ แอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟน ซึ่งจะถือว่าเป็นอุปกรณ์เครื่องรับวิทยุพกพาที่ติดตัวผู้คนมากที่สุด ส่วน “เนื้อหา” (content) ยังคงมีการสื่อสารในลักษณะรูปแบบเดิมๆ เพียงแต่การรับสารนั้นอาจมีการปรับเปลี่ยนให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ (interactive) มากยิ่งขึ้น (ครรชิต สิงหเสนานนท์, 2552)

และรายงานผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความเป็นวิทยุดิจิทัลของสถานีวิทยุคกระจายเสียงสถาบันการศึกษา กัญญากร สุจริตเนติการ (2560) พบว่า การเปลี่ยนผ่านสู่วิทยุกระจายเสียงระบบดิจิทัล มีความท้าทายเป็นอย่างมาก ทั้งด้านนโยบายและการส่งเสริมการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงสู่วิทยุกระจายเสียงระบบดิจิทัล รูปแบบเนื้อหา และสัดส่วนรายการที่มีความชัดเจนในส่วนของการมุ่งเน้นการให้ความรู้กับประชาชน ชุมชน และสังคมรวมทั้งการให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงสู่สถานีวิทยุคกระจายเสียงระบบดิจิทัลของผู้บริหารความพร้อมด้านเทคโนโลยี ความพร้อมของบุคลากร การสนับสนุนงบประมาณ ของสถาบันการศึกษา สถานีวิทยุคบางแห่งได้รับการจัดสรรงบประมาณจากมหาวิทยาลัย จากส่วนงานของคณะ บางแห่งตั้งกองทุนจัดหารายได้เพื่อหาเลี้ยงตนเอง และพร้อมที่จะลงทุนในการเป็นวิทยุดิจิทัลในอนาคต โดยเฉพาะอิทธิพลของสื่อใหม่ มีผลเป็นอย่างมากต่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย การเลือก เปิดรับสื่อของกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงสู่วิทยุดิจิทัลของสถานีวิทยุคกระจายเสียงสถาบันการศึกษา

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมา และความสำคัญของสถานีวิทยุคกระจายเสียงในการเป็นเครื่องมืออันทรงพลังที่จะช่วยสนับสนุน ส่งเสริมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และถ่ายทอดองค์ความรู้ รวมทั้งธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมที่งดงามของชาติสู่เยาวชนและชุมชน และการร่วมกันเพื่อสร้างเครือข่ายด้านการสื่อสารของสถานีวิทยุคกระจายเสียงที่เข้มแข็งทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการจัดการสถานีวิทยุคกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้

ตอนล่าง พื้นที่ 5 จังหวัด คือ สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการของการดำเนินงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง เพื่อนำผลการวิจัยดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนาระบบการดำเนินงานสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษา ของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง ให้ประสบความสำเร็จตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปสื่อ

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหาและความต้องการของการพัฒนาระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง

2.2 เพื่อพัฒนาระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษา ของมหาวิทยาลัย ในภาคใต้ตอนล่าง

2.3 เพื่อประเมินรับรองระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง

2.4 เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม

3.1.1 ผู้บริหาร บุคลากร นิสิต คณะกรรมการของสถานีวิทยุ ของมหาวิทยาลัยในพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ที่มีการดำเนินงานสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา จำนวน 93,947 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ ทาโร่ ยามาเน (Taro Yamane) (ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์, 2538) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน + 5% ใช้วิธีการ สุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) จำนวน 400 คน

3.1.2 ผู้อำนวยการสถานีวิทยุเพื่อการศึกษา นักวิชาการที่มีคุณวุฒิด้านวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน ผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยุเพื่อการศึกษา หรือผู้ดำเนินรายการของสถานีวิทยุกลุ่มผู้แทนองค์กรทางการศึกษา มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา ที่มีสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาตั้งอยู่ เลือกแบบเจาะจง และสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน 25 คน

3.1.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านหลักสูตรและการสอน หรือด้านวิจัย และประเมินผล ด้านสื่อสารมวลชน ด้านละ 3 คน เป็นผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอก หรือผู้มีตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไปในสาขาเทคโนโลยีการศึกษา หรือเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา หรือเป็นอาจารย์ที่มีประสบการณ์การสอนในสาขาเทคโนโลยีการศึกษา ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป หรือ มีประสบการณ์ในการเขียนหนังสือ ตำราทางวิชาการ หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นผลงานที่ได้รับการยอมรับในวงการศึกษ จำนวน 9 คน

3.1.4 ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการผลิตสื่อวิทยุ หรือผู้ที่ปฏิบัติงานด้านการส่งกระจายเสียงทางสถานีวิทยุ ที่มีอายุงานไม่ต่ำกว่า 10 ปี มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญ ด้านการสื่อสารผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียง กำหนดคุณสมบัติเป็นอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา หรือนักวิชาการศึกษา ที่มีความรู้ความสามารถด้านการผลิตรายการทางวิทยุ หรือการกำกับดูแลสื่อวิทยุกระจายเสียง โดยต้องดำรงตำแหน่งที่เกี่ยวข้อง ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน

3.2 เครื่องที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การพัฒนากระบวนการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัญหาและประเมินความต้องการ 2) แบบสัมภาษณ์สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของพฤติกรรมกรรับฟังวิทยุ และแนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเพื่อการศึกษา 3) แบบสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญพิจารณาร่างกรอบแนวคิดระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง 4) แบบประเมิน (ร่าง) ต้นแบบระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

3.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยทำการทดสอบความเที่ยงของเนื้อหา ด้วยการนำแบบสอบถามฉบับจริงส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อพิจารณาโครงสร้างแบบสอบถาม เนื้อหา ภาษาที่ใช้และค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 3 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา เพื่อนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม ซึ่งผลการตรวจสอบ พบว่า ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.90 -1.00 หลังจากหาความเที่ยงตรงทางด้านเนื้อหา แล้ว ผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ จำนวน 30 คน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค โดยพิจารณาค่า Cronbach's Alpha Coefficient ที่มีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2554)

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัย มีขั้นตอนตามลำดับดังนี้

1. การเก็บข้อมูลทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ ไปยังอธิการบดีของมหาวิทยาลัยที่มีการดำเนินงานสถานีวิทยุเพื่อการศึกษา พร้อมแนบบแบบสอบถาม และซองเอกสารพร้อมชื่อและที่อยู่ของผู้วิจัยเพื่อส่งกลับคืนทางไปรษณีย์ คู่ขนานกับการจัดเก็บข้อมูลแบบ Google Form และการสอบถามผ่านอุปกรณ์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ Line/ Messenger

2. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) โดยส่งหนังสือเชิญจากบัณฑิตวิทยาลัยถึงผู้อำนวยการสถานีวิทยุเพื่อการศึกษา นักวิชาการที่มีคุณวุฒิด้านวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชนผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยุเพื่อการศึกษา หรือผู้ดำเนินรายการของสถานีวิทยุกลุ่มผู้แทนองค์กรทางการศึกษา มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา ที่มีสถานีวิทยุเพื่อการศึกษา ตั้งอยู่ จำนวน 25 คน เพื่อระดมความคิด และร่วมให้ข้อเสนอแนะ กรอบแนวคิดการพัฒนาระบบ และรายละเอียดขององค์ประกอบสนับสนุนระบบฯ

3. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เรื่องการพัฒนาระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง ไปสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน จากสถาบันการศึกษา และสถานีวิทยุเพื่อการศึกษา ในพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

4. การสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยส่งหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญพร้อมเอกสาร (ร่าง) กรอบแนวคิดการพัฒนาระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง ให้กับผู้เชี่ยวชาญ 9 คน กำหนดวัน เวลา ประชุม ระดมความคิดเป็นกลุ่ม และกรอกแบบประเมิน และความเห็นในภาพรวม สรุปผลการอภิปรายตามประเด็นที่กำหนดไว้ นำมาปรับปรุงแก้ไขตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และพัฒนา (ร่าง) ต้นแบบระบบการพัฒนาระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง จากคำแนะนำข้อมูล ข้อเสนอแนะ และการกลั่นกรองของผู้เชี่ยวชาญ

5. ส่งหนังสือถึงผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินรับรองต้นแบบระบบการพัฒนาระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน พร้อมข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

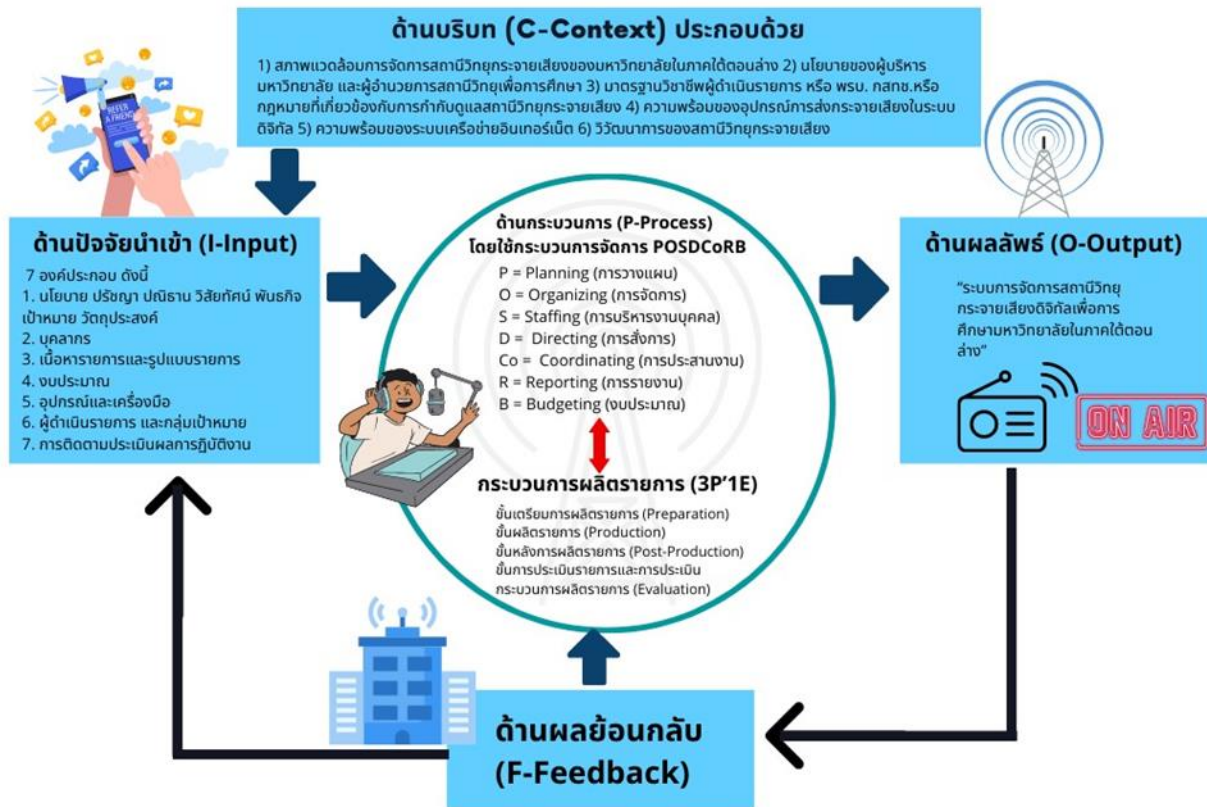
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้ ค่าเฉลี่ย ความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงาน ปัญหา และประเมินความต้องการของสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัล
เพื่อการศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง พบว่าการดำเนินงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษา ของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง สถานีส่วนใหญ่ใช้กำลังส่ง 500 วัตต์ มีรัศมีการกระจายเสียง 20 กิโลเมตร ความสูงของสายอากาศต่ำกว่า 60 เมตร ทำการกระจายเสียงทุกวัน ใช้เวลาทำการกระจายเสียง 9-12 ชั่วโมง มีคณะกรรมการ 1-5 คน มีผู้จัดรายการ 5-12 คน สับเปลี่ยนหมุนเวียน มีการจัดรายการวิทยุผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตโดยใช้ช่องทางเฟสบุ๊กไลฟ์ สถานีวิทยุมีความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงจากสถานีวิทยุกระจายเสียงระบบอนาล็อกสู่ระบบดิจิทัลเนื่องจากในปัจจุบันมีการจัดรายการวิทยุผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีการจัดตั้งเครือข่ายวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา และมีการใช้งบประมาณของหน่วยงานที่สนับสนุนเป็นทุนตั้งต้นในการดำเนินงานสถานีวิทยุ ให้บริการสาธารณะโดยบางแห่งรับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก สภาพการดำเนินงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษา ของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่างโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) ปัญหาการดำเนินงาน โดยภาพรวมพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.81$) ส่วนความต้องการ โดยภาพรวมพบว่า มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$)

4.2 ผลการพัฒนากระบวนการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง
มีองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบและองค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ บริบท 1.1) สภาพแวดล้อม 1.2) นโยบายของมหาวิทยาลัยและสถานีวิทยุ 1.3) มาตรฐานวิชาชีพ 1.4) ความพร้อมของอุปกรณ์การส่งกระจายเสียงในระบบดิจิทัล 1.5) ความพร้อมของระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต 1.6) วิวัฒนาการของสถานีวิทยุ 2) ปัจจัยนำเข้า 2.1) นโยบายและองค์ประกอบพื้นฐาน 2.2) บุคลากร 2.3) เนื้อหารายการและรูปแบบรายการ 2.4) งบประมาณ 2.5) อุปกรณ์และเครื่องมือ 2.6) ผู้ดำเนินรายการ และกลุ่มเป้าหมาย 2.7) การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน 3) กระบวนการ ใช้หลักการ POSDCoRB ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ 1. P = Planning (การวางแผน) 2. O = Organizing (การจัดการ) 3. S = Staffing (การบริหารงานบุคคล) 4. D = Directing (การสั่งการ) 5. Co = Coordinating (การประสานงาน) 6. R = Reporting (การรายงาน) 7. B = Budgeting (งบประมาณ) และมีกระบวนการผลิตรายการ 4 ขั้นตอน (3P'1E) ได้แก่ ขั้นเตรียมการผลิตรายการ (Preparation) ขั้นผลิตรายการ (Production) และ ขั้นหลังการผลิตรายการ (Post-Production) ขั้นการประเมินรายการและการประเมินกระบวนการผลิตรายการ (Evaluation) 4) ผลลัพธ์ ได้ระบบจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง และ 5) ข้อมูลย้อนกลับ

ภาพที่ 1 ระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง

4.3 ผลการประเมินรับรองระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัย ในภาคใต้ตอนล่าง

ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 คน ได้ประเมินรับรองระบบ โดยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษา ของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และเมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบด้านบริบท (Context) มีความเหมาะสม มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 องค์ประกอบด้าน ปัจจัยนำเข้า (Input) มีความเหมาะสม มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 องค์ประกอบด้านกระบวนการ (Process) มีความเหมาะสม มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 องค์ประกอบด้านผลลัพธ์ (Output) มีความเหมาะสม มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 และองค์ประกอบด้าน ผลย้อนกลับ (Feedback) มีความเหมาะสม มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 โดยภาพรวมหมายความว่าระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษา ของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง มีความเหมาะสม มากที่สุดและเป็นไปได้ สามารถนำมาใช้เป็นต้นแบบในการการบริหารจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาของพื้นที่ภาคใต้ได้อย่างเหมาะสม

4.4 ข้อเสนอเชิงนโยบายของระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อศึกษามหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง พบว่า ก่อนการนำระบบที่ศึกษาวิจัยไปใช้จริง ควรมีการหารือกับ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการ โทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) และควรจัดให้มีการฝึกอบรมการจัดรายการ แก่นักจัดรายการวิทยุกระจายเสียง การผลิตรายการประเภทต่างๆ การฝึกอบรมช่างเทคนิคประจำสถานีวิทยุ และควรจัดให้มีเวทีรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่างๆ ของวิทยุกระจายเสียงจากผู้ประกอบการวิทยุกระจายเสียง ผู้บริหารสถานีวิทยุ นักจัดรายการ ผู้ฟัง และนักวิชาการ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้งหมุนเวียน กันไปตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย จะทำให้ กสทช.ทราบปัญหา

และแก้ไขได้อย่างถูกต้อง อีกทั้ง กสทช. ควรเร่งการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่หรือเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ อันจะ ทำให้สามารถใช้ทรัพยากรคลื่นความถี่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และยังเป็น การเพิ่มช่องทางให้กับ การประกอบกิจการกระจายเสียงในประเภทอื่นๆ ได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้สถาบันการศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายวิทยุสถาบันการศึกษา เนื่องจากจะทำให้เกิดพลังในการขับเคลื่อน พัฒนา และทำให้ชุมชนและสังคมได้เรียนรู้ข้อมูล ข่าวสาร และสร้างความเข้มแข็งให้กับ การดำเนินงานและการบริหารจัดการสถานีวิทยุ โดยการแลกเปลี่ยนและใช้ทรัพยากรร่วมกัน ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

5. อภิปรายผล

การอภิปรายผลจากการวิเคราะห์การพัฒนาระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง มีรายละเอียดดังนี้

5.1 สภาพการดำเนินงาน ปัญหา และความต้องการของสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่าสภาพการดำเนินงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษา ของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา ของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง มีรูปแบบการบริหารจัดการภายในโดยเน้นการมีส่วนร่วมของหน่วยงาน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมขับเคลื่อน เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งการร่วมจัดรายการโดยไม่มุ่งแสวงหารายได้จากโฆษณา และผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจ เนื่องจากใช้งบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดนอกจากนี้ยังมีโครงสร้างการบริหารงานที่มีผู้บังคับบัญชา ทำหน้าที่กำกับดูแลควบคุม สั่งการ และบริหารจัดการ โดยมีคณะกรรมการที่มาจากผู้บริหารองค์กร และผู้แทนส่วนงานต่างๆ เข้ามาร่วมคิด ร่วมวางแผนนโยบายการทำงานของสถานีวิทยุ รวมทั้งมุ่งเน้นการนำเสนอเนื้อหาทางด้านข่าวสาร การศึกษา ความรู้ การบริการวิชาการ สอดคล้องกับ (กันยากร สุจริตเนติการ, 2560) วิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความเป็นวิทยุดิจิทัลของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา พบว่า สถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา ต่างมีพันธกิจ วัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจการไปในทิศทางเดียวกัน คือ มีนโยบายการดำเนินงานที่สอดคล้องกับภารกิจหลักของ มหาวิทยาลัย มุ่งเน้นการนำเสนอเนื้อหาทางด้านข่าวสาร การศึกษา ความรู้ การบริการวิชาการ สำหรับการเปลี่ยนผ่านสู่วิทยุกระจายเสียงระบบดิจิทัล มีความท้าทายเป็นอย่างมาก ดังนั้น สถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษาจึงตระหนักและให้ความสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อการเปลี่ยนผ่านสู่วิทยุดิจิทัลในอนาคต

ด้านปัญหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากเนื่องจากมีความพร้อมทั้งด้านกฎหมาย การส่งกระจายเสียง การออกอากาศ การจัดทำผังรายการ การแต่งตั้งคณะทำงาน/คณะกรรมการ โดยประชุมปรึกษาหารือ และระดมความคิดเห็น และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ทุกภาคส่วนภายในมหาวิทยาลัยได้เข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมทำในการดำเนินกิจการ มีความร่วมมือในการวางแผน การปฏิบัติ และการติดตามผลการดำเนินงาน รวมถึงการพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้การทำงานในลักษณะเครือข่าย มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีการช่วยเหลือกันระหว่างสถานีของสถาบันการศึกษาต่างๆ ภายในพื้นที่ จึงช่วยลดปัญหาต่างๆ ได้ สอดคล้องกับ (ศรียา ธีระพันธ์, 2558) วิจัยเรื่องความพร้อมในการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบดิจิทัลของวิทยุชุมชนในพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การพัฒนาเทคโนโลยีของสถานีที่สามารถรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงสู่วิทยุกระจายเสียงระบบดิจิทัล ในขณะที่เดียวกันการจัดอบรม สนับสนุนและเตรียมความพร้อมของบุคลากร ให้มีความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยีเพื่อรองรับการเกิดวิทยุดิจิทัล ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของสถานีวิทยุ ซึ่งสอดคล้องกับ (วิสญา เกตสุริยงค์, 2550) วิจัยเรื่องศึกษาพฤติกรรม การรับฟังวิทยุ ความต้องการ และการมีส่วนร่วมใน จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนเทศบาลสงขลา ของประชาชนในเขตเทศบาลนครสงขลา พบว่า รูปแบบรายการส่วนใหญ่ ต้องการรายการข่าว รายการเพลง และ รายการพูดคุยกับผู้ฟังตาม การเข้ามามีส่วนร่วมจัดรายการ และในระดับเป็น

เจ้าของรายการ สำหรับการมีส่วนร่วมในระดับประชาชนรวมตัวในรูปคณะกรรมการเพื่อมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหา วิธีการนำเสนอ และจัดรายการเองการมีส่วนร่วมในระดับรวมตัวเป็นนิติบุคคลเพื่อขอใช้คลื่นความถี่โดยว่าจ้างมืออาชีพมาดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในระดับรวมตัวกันเป็นนิติบุคคลเพื่อขอเป็นเจ้าของสถานีวิทยุ โดยการดำเนินงานใช้อาสาสมัคร

ความต้องการการดำเนินงานของสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษา ของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยพบว่า การดำเนินรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อศึกษามีสัดส่วนของรายการเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดตามสัดส่วนของผังรายการของสถานีวิทยุ มีเนื้อหาเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และทันสมัย เหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน มีการนำเสนอเนื้อหาที่ยืดหยุ่น หลากหลายสอดคล้องกับ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของกลุ่มประชาชน เนื้อหาในรายการช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้รับสื่อ ที่ช่วยให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต สอดคล้องกับ (วิสุธา เกตสุริยงค์, 2550) วิจัยเรื่องศึกษาพฤติกรรมกรับฟังวิทยุ ความต้องการ และการมีส่วนร่วมใน จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนเทศบาลสงขลา ของประชาชนในเขตเทศบาลนครสงขลา พบว่า รูปแบบรายการส่วนใหญ่ ต้องการรายการข่าว รายการเพลง และ รายการพูดคุยกับผู้ฟังตาม การเข้าร่วมจัดรายการ และในระดับเป็นเจ้าของรายการ สำหรับการมีส่วนร่วมในระดับประชาชนรวมตัวในรูปคณะกรรมการเพื่อมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหา วิธีการนำเสนอ และจัดรายการเองการมีส่วนร่วมในระดับรวมตัวเป็นนิติบุคคลเพื่อขอใช้คลื่นความถี่โดยว่าจ้างมืออาชีพมาดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในระดับรวมตัวกันเป็นนิติบุคคลเพื่อขอเป็นเจ้าของสถานีวิทยุ โดยการดำเนินงานใช้อาสาสมัคร

5.2 ด้านการพัฒนากระบวนการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัย ในภาคใต้ตอนล่าง จากผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง อ้างอิงองค์ประกอบของ CIPOF Model (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2553) คือ มี 5 องค์ประกอบหลักได้แก่ ด้านบริบท (C-Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (I-Input) ด้านกระบวนการ (P-Process) ด้านผลลัพธ์ (O-Output) ด้านผลย้อนกลับ (F-Feedback) ด้านบริบท (C-Context) ประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อมการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงของมหาวิทยาลัย ในภาคใต้ตอนล่าง 2) นโยบายของผู้บริหารมหาวิทยาลัย และผู้อำนวยการสถานีวิทยุเพื่อการศึกษา 3) มาตรฐานวิชาชีพผู้ดำเนินรายการ หรือ พรบ. กสทช. หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสถานีวิทยุกระจายเสียง 4) ความพร้อมของอุปกรณ์การส่งกระจายเสียงในระบบดิจิทัล 5) ความพร้อมของระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต 6) วิวัฒนาการของสถานีวิทยุกระจายเสียง และมีปัจจัยนำเข้า (I-Input) 8 องค์ประกอบย่อย คือ 1. นโยบายและองค์ประกอบพื้นฐาน ปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ สภาพแวดล้อมของสถานีและการแสดงบทบาทของสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษา 2. โครงสร้างการบริหาร บุคลากรและคณะกรรมการดำเนินงาน 3. เนื้อหารายการและรูปแบบรายการ 4. งบประมาณ 5. อุปกรณ์และเครื่องมือ 6. ผู้ดำเนินรายการ และกลุ่มเป้าหมาย 7. การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยขับเคลื่อนกระบวนการทำงานด้วยหลักการของ POSDCoRB เป็นหลักการที่มีความเป็นสากล เป็นที่ยอมรับของวงการทั่วไปอย่าง กว้างขวาง ใช้ได้กับทุกองค์กร สารสำคัญของแนวความคิด POSDCoRB มีลักษณะเป็นกระบวนการปฏิบัติหน้าที่บริหารเป็นขั้นตอนมีความต่อเนื่องและสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายขององค์กรตามหลักการบริหารของกูลิคและเออร์วิค (Gulick and Urwick) ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 7 ประการ คือ 1. P = Planning (การวางแผน) 2. O = Organizing (การจัดการ) 3. S = Staffing (การบริหารงานบุคคล) 4. D = Directing (การสั่งการ) 5. Co = Coordinating (การประสานงาน) 6. R = Reporting (การรายงาน) 7. B = Budgeting (งบประมาณ) ผสานกับการดำเนินการผลิตรายการมี 4 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการผลิตรายการ (Preparation) ขั้นตอนการผลิตรายการ (Production) และ ขั้นตอนหลังการผลิตรายการ (Post-Production) การประเมินรายการและการประเมินกระบวนการผลิตรายการ (Evaluation) สอดคล้องกับ (ศิวาวุส วันนา, 2559) วิจัยเรื่องการบริหารจัดการสถานีวิทยุศึกษา เพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พบว่า สถานีวิทยุศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ได้รับการจัดสรรงบประมาณ จากสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ในการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา การบริหารจัดการ

องค์กรตามสายงานระบบของราชการ การบริหารรูปแบบและเนื้อหารายการของสถานีวิทยศึกษา มีการผลิตรายการวิทยุมี 2 ประเภทได้แก่ รายการส่งเสริมความรู้ ด้านการใช้ภาษาอาเซียน และรายการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและการศึกษา การบริหารจัดการผังรายการและการออกอากาศสอดคล้องกับประกาศ กสทช. ซึ่งไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกรายการ สอดคล้องกับ (ศรียา ธิระพันธ์, 2558) วิจัยเรื่องความพร้อมในการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบดิจิทัลของวิทยุชุมชนในพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า งบประมาณสถานีวิทยกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษามีการดำเนินงานในลักษณะการให้บริการสาธารณะ ไม่เน้นการหารายได้ ดังนั้นรายได้ส่วนใหญ่มาจากการสนับสนุนของหน่วยงานต้นสังกัด และการจัดหารายได้เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานยึดหลักการ “ไม่แสวงหากำไร” รายได้อีกส่วนหนึ่งมาจากการบริจาคของหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรอิสระ มูลนิธิ ภาคเอกชน และกองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมเพื่อประโยชน์สาธารณะ การใช้จ่ายงบประมาณคำนึงถึงความประหยัดและใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปใช้จ่ายเป็นค่าดำเนินการ เช่น ค่าจ้างเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ค่าเดินทาง ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตประกอบกิจการ ค่าเอกสาร ค่าจัดโครงการกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเข้าอบรมสัมมนา การประชาสัมพันธ์ ค่าซ่อมบำรุง เป็นต้น

5.3 ผลการประเมินรับรองระบบการจัดการสถานีวิทยกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัย

ในภาคใต้ตอนล่างมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลย้อนกลับ (Feedback) มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาสถานีวิทยกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (สายเพชร เกสัชชา, 2554) วิจัยเรื่องการบริหารจัดการวิทยุชุมชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวิทยุชุมชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบ 6 ประการ มีผลต่อการดำเนินงานของสถานีวิทยคือ 1) ด้านเทคนิค 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านงบประมาณ 4) ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ 5) ด้านกฎหมาย และ 6) ด้านนโยบาย

5.4 ด้านข้อเสนอเชิงนโยบาย พบว่า เพื่อให้สามารถดำเนินการตามแนวทางของการพัฒนาระบบการจัดการ

สถานีวิทยกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อศึกษามหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง รวมไปถึงหน่วยงานที่กำกับดูแลด้านนโยบายควรให้ความสำคัญ สนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานของสถานีวิทยวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาอย่างจริงจัง เพื่อให้สถานีวิทยมีความพร้อมและมีการดำเนินงานที่ดี มีความเข้มแข็ง โดยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐและตัวแทนภาคประชาชนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในด้านการพัฒนาศักยภาพผู้ดำเนินงานวิทยุกระจายเสียง ซึ่งสอดคล้องกับ (ลิขเรศ ศรีกานต์, 2543) วิจัยเรื่อง รูปแบบสถานีวิทยกระจายเสียงภาคประชาชนที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทย ภายหลังจากการปฏิรูประบบวิทยุกระจายเสียงตามเจตนารมณ์มาตรา 40 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540” พบว่า ปัจจัยทางด้านโครงสร้างทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและแผนการสนับสนุนและพัฒนากิจการกระจายเสียงภาคประชาชนจากรัฐบาลและ กสทช. สำหรับรูปแบบในการดำเนินกิจการสถานีวิทยภาคประชาชนผู้ทรงคุณวุฒิได้เน้นและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการสถานีโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารสถานี โครงสร้างการบริหารจัดการควรมีความชัดเจน มีความเป็นอิสระ บริหารจัดการอย่างโปร่งใส ควรสร้างกลไกในการประเมินผลโดยให้ประชาชนมีบทบาทในการตรวจสอบ และสอดคล้องกับ (พระสมชาย ขวลิตเนตร (ชวนบุญไญ), 2557) วิจัยเรื่องแนวทางการจัดตั้งสถานีวิทยกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อพระพุทธรักษาในประเทศไทย พบว่า ลักษณะการบริหารจัดการสถานี ส่วนใหญ่จัดอยู่ในประเภทให้บริการเพื่อสาธารณะและให้บริการเพื่อชุมชนจัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ สาธารณะโดยไม่แสวงหากำไรในทางธุรกิจ ในด้านลักษณะการบริหารจัดการสถานีพบว่า ควรมีคณะกรรมการบริหารจัดการที่มีความหลากหลาย ทั้งสถานภาพ การศึกษา อาชีพ หน่วยงานเป็นการบริหารกิจการร่วมกัน โดยต้องปฏิบัติตามกรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ส่วนโครงสร้างการดำเนินงานของสถานี พบว่า เป็นการบริหารจัดการตามโครงสร้างการทำงานที่เป็นองค์กรที่

จัดตั้งเป็นกรณีเฉพาะ เป็นโครงสร้าง ที่ยืดหยุ่นได้ ไม่จำกัดว่าเป็นภาครัฐหรือเอกชน ไม่จำกัดว่าเป็นพระสงฆ์หรือฆราวาส โดยวางแผน การดำเนินงานร่วมกัน ในรูปแบบคณะกรรมการอิสระ และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารสถาน และควรให้ความร่วมมือในการส่งเสริม พัฒนาทักษะความรู้ และจัดการฝึกอบรมด้านเทคนิคต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

6.1.1 สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการ โทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ควรเร่งการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่หรือเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ อันจะ ทำให้สามารถใช้ทรัพยากรคลื่นความถี่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มช่องทางให้กับ การประกอบกิจการกระจายเสียงในประเภทอื่นๆ ได้อย่างทั่วถึง

6.1.2 กสทช.ควรจัดให้มีการฝึกอบรมการจัดรายการ แก่ นักจัดรายการวิทยุชุมชน การผลิตรายการประเภทต่างๆ การฝึกอบรมช่างเทคนิคประจำสถานีวิทยุกระจายเสียง และควรจัดให้มีเวทีรับ ฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่างๆ ของวิทยุกระจายเสียงตัวจริง เสียงจริง อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้งหมุนเวียน กันไปตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย ทำให้ กสทช. ทราบปัญหาและแก้ไขได้อย่างถูกต้อง

6.1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสถานีวิทยุกระจายเสียงในพื้นที่ควรสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานของสถานีวิทยุวิทยุกระจายเสียงอย่างจริงจัง เพื่อให้สถานีวิทยุมีความพร้อมและมีการดำเนินงานที่ดี มีความเข้มแข็ง โดยการ จัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐและตัวแทนภาคประชาชนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในด้านการพัฒนา ศักยภาพผู้ดำเนินงานวิทยุกระจายเสียง เช่น การจัดรายการวิทยุ การเป็นผู้สื่อข่าว จริยธรรมของนักวิทยุ การดูแลรักษาและซ่อมแซมอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการจัดองค์กรและการบริหารสถานีวิทยุในภาพรวมต่อไป

6.1.4 หน่วยงานราชการในพื้นที่ เช่น ประชาสัมพันธ์จังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สำนักงานการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สาธารณะสุขจังหวัด สิ่งแวดล้อมจังหวัด ควรสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานของ สถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษา อย่างจริงจังทั้งในด้านเนื้อหา และบุคลากร เนื่องจากจะช่วยเสริมสร้างกระบวนการพัฒนา เป็นกระบอกเสียงสะท้อนความต้องการของชุมชน สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐและประชาชน และสามารถเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมและทัศนคติของประชาชนได้โดยเฉพาะการเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้ฟังได้ในระยะยาว

6.1.5 สถาบันการศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายวิทยุ สถาบันการศึกษา เนื่องจากเครือข่ายวิทยุสถาบันการศึกษาทำให้เกิดพลังในการพัฒนา และทำให้ชุมชนและสังคมได้เรียนรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และสร้างความเข้มแข็งให้การดำเนินงานและการบริหารจัดการสถานีวิทยุโดยการแลกเปลี่ยนและใช้ ทรัพยากรร่วมกัน

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1. ควรวิจัยและพัฒนา รูปแบบความร่วมมือ (Cooperation Model) การดำเนินงานวิทยุกระจายเสียง ดิจิทัลเพื่อการศึกษา ระหว่างสถานีวิทยุกระจายเสียงกระแสหลักกับสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษา เนื่องจากมี กฎหมายควบคุมเรื่องเครื่องส่ง ความสูงของสายอากาศ และรัศมีการกระจายเสียง

6.2.2 ควรวิจัยเพื่อประเมินผลการใช้ระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อการศึกษา ของ มหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่างจากประชาชนผู้ฟังรายการ คณะกรรมการบริหารเครือข่าย นักจัดรายการ ภาคีเครือข่ายความร่วมมือจากองค์กรต่าง ๆ

6.2.3 ควรทำการศึกษาต่อยอดของงานวิจัยนี้ในประเด็นของการใช้งานระบบการจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียง

ดิจิทัลเพื่อการศึกษา ของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ตอนล่าง ในความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่จะมีอิทธิพลต่อ การพัฒนาการในการดำเนินกิจการสื่อวิทยุกระจายเสียงในอนาคต โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีในระบบดิจิทัลสำหรับวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทยว่าควรมีรูปแบบอย่างไร

7. เอกสารอ้างอิง

- กุลกนิษฐ์ ทองเงา. (2561). การศึกษาความเหลื่อมล้ำของการเปลี่ยนผ่านวิทยุดิจิทัลในประเทศไทย. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 15(2); 423-424.
- กันยากร สุจริตเนติการ. (2560). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความเป็นวิทยุดิจิทัลของสถานีวิทยุกระจายเสียงสถาบันการศึกษา. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ ฯ, 89-102.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2554). สถิติสำหรับงานวิจัย. กรุงเทพฯ ฯ : ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ครรชิต สิงหเสนานนท์. (2552). ลมหายใจวิทยุกระจายเสียงในยุคดิจิทัล Radio Broadcasting Breath in the Digital Age. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง ฉบับเทคโนโลยีการศึกษา, 3(2), กรกฎาคม - ธันวาคม; 25-37.
- คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2555). แผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 1. (2555-2559). กรุงเทพฯ ฯ : กสทช. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2563, จาก <http://www.nbtc.go.th/>.
- ชัชวาล ชุมรักษา. (2547). วิทยุชุมชน : สื่อการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 16(2); 67-87.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2553). การจัดระบบทางการศึกษา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี, 57-62.
- ณัฐรดา วงษ์นายะ. (2557). การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานสถานีวิทยุชุมชนภาคเหนือตอนล่าง. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 20(3); 28-42.
- ดวงสมร โสภณธาดา. (2556). การพัฒนารูปแบบวิทยุกระจายเสียงชุมชนที่เหมาะสมกับสังคมไทย. ดุษฎีบัณฑิตปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สงขลา. วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ; 256-262.
- ธนากร ศรีสุกใส. (2561). กิจการวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทย : อดีต ปัจจุบัน และแนวทางพัฒนาในอนาคต. วารสาร กสทช, 1(1); 303-305.
- ธชวีร์ แยมศิริ. (2557). การขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติตามยุทธศาสตร์การเปลี่ยนผ่านไปสู่การรับส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียงในระบบดิจิทัล. (รายงานโครงการเฉพาะบุคคลปริญญาโทมหาบัณฑิต). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประกาศคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2555). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม129, ตอนที่ พิเศษ 144 ง; 21-31.
- พระสมชาย ขวลิตเนตร (ชวนปัญญา). (2557). แนวทางการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงดิจิทัลเพื่อพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มนิรัตน์ กำจรกิจการ. (2561). แนวทางการจัดทำผังรายการสำหรับสถานีวิทยุทดลองประกอบกิจการเกี่ยวกับการจัดการศึกษา. วันที่ 29 พฤศจิกายน 2561 ณ ห้องแซฟไฟร์ 204 ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี.

- วิชัย แสงศรี. (2552). การศึกษาวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายสถานศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ ฯ; 49-65.
- วัสฎา เกตสุริยงค์. (2550). พฤติกรรมการรับฟังวิทยุ ความต้องการ และการมีส่วนร่วมในจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนเทศบาลสงขลา ของประชาชนในเขตเทศบาลนครสงขลา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์. (2538). ทฤษฎีและเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง. โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ ฯ; 95-100.
- ศิวาวุธ วันนา. (2559). การบริหารจัดการสถานีวิทยุศึกษาเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาสื่อสารมวลชนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรียา ธีระพัฒน์. (2558). ความพร้อมในการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบดิจิทัลของวิทยุชุมชนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาสื่อสารมวลชนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สาโรจน์ แวมณี. (2556). การเปลี่ยนผ่านสู่การกระจายเสียงวิทยุระบบดิจิทัลในประเทศไทย. สหพันธ์วิทยุชุมชนแห่งชาติ (สวช.). มูลนิธิไฮน์ริค เบิร์น (Heinrich Boll Stiftung) สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, กรุงเทพฯ ฯ; 61-65.
- สายเพชร เกษัชชา. (2554). การบริหารจัดการวิทยุชุมชนในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, อุบลราชธานี; 25-27.
- สิขเรศ ศิริกันต์. (2543). รูปแบบสถานีวิทยุกระจายเสียงภาคประชาชนที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทยภายหลังจากการปฏิรูประบบวิทยุกระจายเสียงตามเจตนารมณ์มาตรา 40 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. วิทยานิพนธ์ นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ ฯ; 97-115.
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2556). การอนุญาตประกอบกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2562, จาก <http://www.nbtc.go.th/wps/portal/NTC/TCBusLicApp/Broadcasting>.
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2562). การอนุญาตประกอบกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2563, จาก <http://www.nbtc.go.th/wps/portal/NTC/TCBusLicApp/Broadcasting>.